

De ontknoping (Genesis 44-45)

Lezen: Genesis 44:18-45:8. Zingen: Gezang 4:5; Psalm 105:21; Gezang 118:1, 2

Bij de ontknoping zijn er twee hoofdrolspelers: Jozef en Juda.

In Genesis 41:39 zei de farao tegen Jozef: “Aangezien God u al die dingen bekend heeft gemaakt, is er niemand zo verstandig en wijs als u.” Dat zien we ook bij de ontknoping. Jozef stelt zijn broers op de proef om te zien of zij veranderd zijn. Zij slagen voor de proef.

Maar is Jozef zelf ook veranderd? Dr. A. Noordtzij beweerde van wel: “Als hoog staatsambtenaar moet Jozef ook een plaats gaan innemen in een van de priestercolleges, want van oude tijden af zien we in Egypte — met uitzondering van de ambten van hogepriester van een van de grote goden — de geestelijke ambten als “nevenbetrekkingen” waargenomen door de gouvorst en de hoge staatsambtenaren. ... In hoeverre Jozef de invloed van zijn Egyptische omgeving heeft ondergaan, wordt niet in Genesis gezegd. Toch is er één plaats, die er m.i. op wijst, dat ook hij niet ongestraft deel heeft uitgemaakt van een Egyptische priesterschap. Ik bedoel Gen. 44:5, waar sprake is van de zilveren beker, op Jozefs bevel in Benjamins zak gelegd, en welks waarde aldus wordt getekend: “Is deze het niet, waaruit mijn heer drinkt en waarmee hij waarzegt?” ([Noordtzij, A. - Gods Woord en der eeuwen getuigenis \(1924\)](#)).

Dr. G.Ch. Aalders was het niet met Noordtzij eens. Hij schreef: “Nu behoef men er in het minst geen zwarigheid in te zien, dat Jozef hier aan zichzelf deze gewoonte zou toe schrijven, want in ieder geval kan dan de bedoeling slechts zijn om de broers onder de indruk te brengen, dat zij met een echte Egyptenaar te doen hebben, die zich ook van heidense Egyptische praktijken bedient.¹ Maar er zijn andere bezwaren. Terecht is de opmerking gemaakt dat het wel erg twijfelachtig is of één en dezelfde beker als drinkbeker zou gebruikt worden en tevens voor de praktijken der waarzeggerij zou dienstdoen. Verder verdient het onze aandacht dat het werkwoord op een in het Hebreeuws zeer gebruikelijke wijze versterkt wordt (door toevoeging van de onbepaalde wijs), welke versterking wij tot uitdrukking hebben gebracht in het woord “ongetwijfeld”; indien hier aan waarzeggerij te denken ware, zou deze versterking volkomen onbegrijpelijk zijn. En bovendien mag men wel aannemen, dat de zin hier dezelfde moet zijn als in vers 15; zoals dan ook algemeen wordt erkend. Maar dat betekent, dat Jozef zijn broers zou willen doen geloven, dat hij waarzeggen kan. Dit kan echter onmogelijk de bedoeling zijn van de zegswijze “een man als ik” — immers hij zou hun daardoor de gedachte willen suggereren, dat het uit de aard der zaak tot de eigenschappen van zulk een machtig heer behoorde om te kunnen waarzeggen! Iets wat geheel en al in strijd zou wezen met de voorstellingen die men destijds koesterde: het waren niet de machtige heersers die waarzeggen konden, maar het waarzeggen was een kunst die aan een zeer bepaalde klasse van mensen eigen werd geacht, die daarvan hun beroep maakten en in

¹ Zo ook ds. E.C. Luth in *Hij begon*.

de geheimen van die kunst waren ingewijd; de heersers daarentegen hadden over deze mensen de beschikking en ontboden hen, zo nodig, om hun diensten te verlenen (Bijbelse voorbeelden: de Farao, Gen. 41:8 ; Nebukadnezar, Dan. 2:2; 4:6, 7; Belsazar, Dan. 5:7). Nu zijn er ook verder nog wel goede gronden om te betwijfelen of men met de betekenis “aan waarzeggerij doen” inderdaad de juiste zin van het bewuste werkwoord getroffen heeft. In 1 Kon. 20:33 vinden we het gebruikt van de dienaren van de Syrische koning Benhadad, wanneer Achab zich omtrent zijn vijand het ondoordachte woord heeft laten ontvallen: “hij is mijn broeder”; het kan toch zeker niet de bedoeling zijn, dat die mannen daarop gauw even waarzeggerij gingen plegen — de bedoeling is kennelijk: zij vatten dat woord “als een goed voorteken op”. Daarmee hebben wij de eigenlijke zin van het woord gevonden, die ook door de Joodse traditie is bewaard en bij verschillende Joodse commentatoren van vroegere en latere tijd ook in onze plaats wordt aangegeven. Het zelfstandig naamwoord van dezelfde stam duidt ook een “voorteken” aan; dit springt in het oog in Num. 24:1, omdat in Num. 23:3 en 15 de handelwijze van Bileam, die hij tevoren volgde en waarvan hij toen afzag, wordt beschreven als een erop uitgaan om naar enig voorteken te speuren dat hij voor Balak gunstig zou kunnen uitleggen. In al de overige plaatsen waar het werkwoord (Lev. 19: 6; Deut. 18:10; 2 Kon. 17:17; 21:6; 2 Kron. 33:6) of het zelfstandig naamwoord (Num. 23:23) nog voorkomt — Gen. 30:27, waar over we reeds eerder spraken, uitgezonderd —, zou het wel van waarzeggerij bedoeld kunnen zijn, maar het kan daar even goed de zin hebben van “voorteken” en “op voortekenen acht slaan”. Uit deze zin nu, die wij voor de eigenlijke moeten houden, heeft zich dan de meer algemene betekenis ontwikkeld van “uit bepaalde dingen iets op maken”, “bemerken”; de betekenis die wij in 30:27 hebben aangenomen, en die wij ook hier en in vers 15 de meest gepaste achten.” ([Genesis 31,1-50,26 - G.Ch. Aalders \[Korte Verklaring\] \(1936\)](#))

Juda is de tweede hoofdrolspeler. Hij stelde zich borg voor Benjamin en was bereid de plaats van Benjamin als slaaf in te nemen. Juda was bereid zijn eigenlijk geluk op te offeren ter wille van Benjamin. We vinden hier een thema dat vaker in de Bijbel voorkomt, namelijk dat van de plaatsvervanging. Bijvoorbeeld in Genesis 22:13: “Hij [Abraham] greep de ram en droeg die als brandoffer op in plaats van zijn zoon.” En in Jesaja 53:5-6 lezen we over Jezus: “Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden verbrijzeld. De straf die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door zijn striemen is er voor ons genezing gekomen. Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons ieder naar zijn eigen weg. Maar Jahweh heeft de ongerechtigheid van ons allen op Hem doen neerkomen.” In Openbaring 5:5-6 lezen we dan ook over Jezus: “Zie, Hij heeft overwonnen, de Leeuw *uit de stam Juda*, uit de wortel van David, om de boekrol te openen en de zeven zegels te verbreken. Toen zag ik tussen de troon en de levende wezens en de vierentwintig oudsten een Lam staan, alsof het geslacht was.”

Jozef maakt duidelijk dat de uiteindelijke hoofdrolspeler God zelf is: “God heeft mij vooruit gezonden, om jullie voortbestaan op aarde te verzekeren en velen het leven te redden. Niet jullie hebben mij hier gebracht, maar God zelf. Hij heeft mij tot een vader voor de farao gemaakt, tot heer over heel zijn huis en tot heerser over heel Egypte.” (Genesis 45:7-8). In

Romeinen 8:28 lezen we: “En wij weten dat voor hen die God liefhebben, alle dingen meewerken ten goede, voor hen die overeenkomstig zijn voornemen geroepen zijn.” In overeenstemming hiermee belijden we met Zondag 9 van de Heidelbergse Catechismus: “Wat gelooft u, wanneer u zegt: Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde? Dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, die hemel en aarde, met al wat erin is, uit niets geschapen heeft en ze nog door zijn eeuwige raad en voorzienigheid in stand houdt en regeert, om zijn Zoon Jezus Christus mijn God en mijn Vader is. Daarom vertrouw ik zo op Hem, dat ik er niet aan twijfel, of Hij zal mij voorzien van alles wat ik voor lichaam en ziel nodig heb, *en ook elk kwaad, dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt, voor mij doen meewerken ten goede.* Want Hij kan dit doen als een almachtig God en wil het ook doen als een trouw Vader.”

Albert Welleweerd, 16 mei 2026